

Vaizdeliai iš poetinio rudens

Su poetų kupinu autobusu penktadienio ryte (spalio 16 d.) važiuodamas į Druskininkus, galvojau: kadangi šio renginio pradininkas ir vadovas poetas Kornelijus Platelis dabar sėdi ministro kėdėje ir turi aibes svarbių darbų, tai į poetinį rudens, geriausiai atveju, atvyks tik pasibaigus darbo savaitę — šeštadienį ar sekmadienį.

Nustebau, kai atvykęlius iš Vilniaus prie Mauritanikos vilos, kurioje apsigyveno poetai, kaip šeimininkas brangius svečius be jokios ministeriškos pozos sutiko... pats Platelis! Visus maloniai pakvietė užėiti, apsigyventi.

Kiekvienam buvo įteiktas įdolerį panašus linksmai, valiūkiškai apipavidalintas piniginis ženklas su Kornelijaus Platelio atvaizdu. Įrašai tokie: „Poetinis Druskininkų ruduo. Pinigai padengti poetiškais žodžiais“. Poetinio rudens dalyviai tą „piniginį“ ženklą Kornelijaus Platelio garbei tuoj praminė korneliu.

— Už jį „Širdelės“ kavinės bufete galima gauti dvi taures vyno arba porą bokaletų alaus, — paaiškino man K. Platelis.

Aš atsakiau, kad nuo vyno ir alaus susilaikysiu, o vertiau tą „kornelį“ pasiūsiu *Draugui*. Gal idėjęs prie poetinio rudens aprašymo, kad skaitytojai pamatytų kaip poetų valia ir išmone Druskininkuose doleris pavirto korneliu.

Poetai suvažiavo iš šen ir ten

Kupinas autobusas iš Vilniaus — tai tik lašas iš visos Lietuvos suvažiuosiu poetų jūroje. Geras būrys atvažiavo iš Kauno, Klaipėdos, Panevėžio. Buvęs radviliškietis, teenykščio laisvos minties klubo „Zabiegalovka“ (Užbėgtuvė) įkūrėjas, dabar vilnietis — jaunas poetas (ir išradingas fotografas, kurio nuotraukos puošia šį aprašymą) Ričardas Šileika iš šio Lietuvos paviečio išsikvietė tris šio poetinio klubo narius — M. Pachalką, V. Krivicką ir V. Butvilą, vadinamą Mažyliu.

Kai visi susirinko — žiūriu — vien jaunimas. Anot Liudviko Jakimavičiaus — suvažiavo matyti ir nematyti, skaityti ir neskaityti, su vaikais, draugais, žmonomis ir jaunomis

gerbėjomis. Tame sambūryje — tik vienas kitas žilstelėjęs.

Pagalvojau: Lietuvos poezija atsinaujins, pašviežės, išsi-verž iš provincializmo rato.

Linksma pradžia

Pirmosios dienos vakare kavinėje „Širdelė“ — naktiniai poezijos skaitymai, užsitęsę iki paryčių.

Užia pilna kavinė jaunimo, vedantysis — taip pat jaunas, literatūros tyrinėjuose jau garsėjantis, šiemet pirmąją poezijos knygėlę išleidęs Mindaugas Kvietkauskas vos su laiku prie mikrofono besiveržiantius poetus ir eiliakalbius. O iš Kauno atvykęs niekieno nekvietas Agnis Rušys, paėmęs gitarą padainavo paties sukurtas dainas, kurioms tuoj pritarė į „Širdelę“ sugūžę poetai, ypač kauniečių stalias. Taigi ir naktinis jaunųjų poetų skaitymas susišaukė su poetinio rudens tema „Poezija ir muzika“.

Už paskaitytus, išreiktus, padainuotus eilėraščius daug kas gavo prizus, bet svarbiausią — dzukiško (jotvingiško) medaus stiklainį — pelnė žurnale *Metai* dirbantis jaunas poetas Gintaras Bleizys.

Ne tik poetai, bet ir jų knygos

Nuo praėjusio iki šio Druskininkų poetinio rudens išleistas knygas poilsio namų centro „Dainava“ didžiojoje saleje pristatė Rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas. Vien Rašytojų sąjungos leidykla per tą laiką išleido per 30 knygų, iš jų kas trečia — poezijos rinktinė. Svarus taip pat „Vagos“, „Baltų lankų“, „Kauno Nemuno“, kitų leidyklų derlius.

Išidėmėtina, kad išleista ypač daug jaunų poetų knygų. Į Druskininkus su šviežia pirmąją poezijos knygą atvažiavo Mindaugas Kvietkauskas, su antrąja — Ričardas Šileika. Išleistas naujos panevėžio Arūno Spruainio, kauniečių Violetos Soblinskaitės, Erikos Drungytės, vilniečių Aidō Martėno, Dariaus Šimonio knygos.

Dar kitas knygų leidybos brožas — daugėja dvikalbių poezijos rinkinių, kas rodo, jog lietuvių poezija tampa labiau prieinama kitų šalių skai-

tytojams. V. Sventickas dėmesį atkreipė į Brooklyne gyvenančio poeto J. Kelero Rašytojų sąjungos leidyklos nesenai išleistą *Poeziją* lietuvių ir anglų kalbomis. Šio poeto eilėraščius į anglų kalbą išvertė New Yorke gyvenantis ir anglų kalba eilėraščius rašantis Vyt. Bakaitis. V. Sventicko nuomone, šis gabus vertėjas turi didėlias ir realias galimybes savo vertimais lietuvių poeziją garsinti JAV ir kitose angliškai skaitančiose Vakarų šalyse.

Čia pat, „Dainavos“ centre, leidyklos pardavinėjo naujas savo knygas. Geriausiai pirkto „Baltų lankų“ leidyklos tik ką išleista Jono Meko knyga *Trys draugai*.

Jotvingių premijos laureatai

Sugūžę į „Dainavos“ centro didžiąją salę, visi laukė šiemetinio svarbiausio Druskininkų poetinio rudens — Jotvingių premijos laureato paskelbimo. Juo labiau, kad į įteikti atvyko pats Kultūros ministras Saulius Šaltenis. Ši premija įteikiama ne bet kam ir ne bet už ką. Juk tarp 13 laureatų yra A. Nyka-Niliūnas, Henrikas Nagys, Kazys Bradūnas...

Ir štai skelbiam: Jotvingių premija — Marceliui Martinaitiui už stambią poezijos knygą *Sugrįžimai!*. Naujasis laureatas pasakė, kad su šia knygos premija jam suteikiama ne tik pinigai (vis tik 7,000 litų), bet ir garbė. Pinigai greit išstipsta, o garbė jis norėtų išlaikyti ilgai, tuos pinigų investavęs į tolimesnę kūrybą. Lyg patvirtindamas tuos žodžius, M. Martinaitis pasikaitė kelis savo naujus, dar niekur nespaudintus eilėraščius, kurių tris perdavė *Draugo* kultūriniam priedui (čia juos ir spausdiname).

Mane (o taip pat ir jaunus poetus) nudžiugino ministro S. Šaltenio pranešimas, kad iš ministerijos kišenės šiemet pirmą kartą skiriama taip pat apčiuopiama 2,000 litų premija už geriausią jaunųjų poetų debiutą. Ta premija — už Rašytojų sąjungos leidyklos nesenai išleistą poezijos knygą — *Spiečius* teko vilniečiui Dariui Šimoniui. Nuširdžiai paplojau ir jam, ir žinia, kad nuo šiol Druskininkuose kasmet bus premijuojami ne tik žilagalviai, bet ir gausiausi bei aktyviausi poezijos rudens dalyviai — jaunieji poetai. Pritariau ir vyresnės kartos poetui Algimanto Baltakio Kultūros ministrai išsakydamas pa-

siulymui — prie premijos pradedantiesiems skirti premiją ir baigiantiesiems poetams su sąlyga, kad pastarieji pažadėtų, jog daugiau nieko nerašys.

Paskutinis akordas

Paskutinis, kone visą naktį trukęs poetinio rudens akordas — vėl naktiniai skaitymai — „Makabriškoji poezija“. Vykstant poetinei puotai, poetai, muzikai, aktoriai diskutavo įvairiomis temomis, šoko, dainavo, skaitė savo ir kitų poeziją, dargi tolimame New Yorke gyvenančio Jono Meko *Laiškus iš niekur*.

O prizų, prizų! Už makabriškiausią, spalvingiausią, pagaliau ir „kiauliškiausią“ eilėraščių. Prizą — rūkytą paršuką — už kiauliškiausią eilėraščių pelnė poetas ir literatūros kritikas Liudvikas Jakimavičius. Jei smalsu —

galia čia pridėti, parodyti kaip skamba autoriui paršeli laimėjęs tas kiauliškasis eilėraščių:

Laimi jaunieji poetai

Tą pačią dieną vertinimo komisijos pirmininkas Bronius Savukynas paskelbė svarbesniųjų konkursų nugalėtojus. Atplėšus numeriais pažymėtus vokus, paaiškėjo anoniminio eilėraščio konkurso nugalėtojai — tai vėlgi jauni poetai Gintaras Grajauskas (pirmoji vieta), Laurynas Katkus (dirigento ir muzikologo Donato Katkaus sūnus), o tarp šių dviejų — vyresniosios kartos poetas Kornelijus Platelis. Artėjančio 200 metų Adomo Mickevičiaus jubiliejaus proga surengtą konkursą laimėjo čia dalyvavęs lenkų poetas Zbigniev Dominiak (jo eilėraščių — poeto įsivaizduojamą Marilės laišką Adomui Mickevičiui — išvertė ir čia pat perskaitė Vytautas Bložė). Kitas premijas už eilėraščius A. Mickevičiaus tema pelnė druskininkietė Dalia Bozytė ir vilnietis Mindaugas Kvietkauskas.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Kultūros ministras Saulius Šaltenis (kairėje) įteikia Jotvingių premiją poetui Marceliui Martinaitiui. Nuotr. Ričardas Šileikos

PAUKŠČIŲ TAKAS

Laukai pakeitė šukuosenas. Už miškų, kareivinėse graudžios naujokų dainos apie brangią tėvynę ir mylimą.

Po žvaigždėmis trumpai pakirptose ražienose stoviu kaip užmirštas dalgis — po rugiapjūtės.

Lyg turėčiau kažkur išvykti, būti apkaltintas ar ištremtas.

Tas atsiveikimas rudens su tuo, kur esi ir kur visada liksi, kai tokie gervų verksmai naktį Paukščių take — palieka mus Lietuva, sparnuota.

Jie žiemą praleis dausose, prie šiltų vandenų. Paukščiai — jie dar prisimena iš kur kažkada atkeliavom: į ten juos kas rudens išveda Paukščių taku mūsų protėvių vėlės.

O likti per daug man, per daug spalio naktį žvaigždžių. Kas metal po jom esi vis mažesnis, lyg užmirštas ant kažkieno didelio delno — kad tiktai nesugniaužtų.

MARCELIJUS MARTINAITIS

Jotvingių premijos laureatas

NUORAŠAI

Eilėraščius nusirašinėju nuo anksčiau parašytų, nuo fotografijų, nuo savo gyvenimo, nusirašinėju nuo vandenų, nuo dangaus, nuo medžio lapų.

Nusirašinėju nuo bokštų, šventovių, nuo giesmynų, nuo mirusiųjų, nuo iškelto Viešpaties piršto.

Nusirašinėju nuo to, ką liečiau, nuo lūpų, krūtų, nuo prisiminimų, laiškų, gražių užmirštų niekniekių, nuo segių, apyrankių.

Nusirašinėju nuo paukščių, nuo gyvulių, kuriuos glosčiau, šėriau, mušiau, nuo peilio kriauny, nuo kraujo, pasiliejusio asloj.

Nusirašinėju nuo automatų, kulkosvidžio rankenų, nuo žaidų, nuo gaisraviečių, nuo tuščių puslapių, nuo to, kas buvo neparašyta.

DAINA neparašytam eilėraščiui

Bėki, eilute, galan gyvenimo, galan gyvenimo — per visą knygą.

Bėki per knygą lapas po lapo, lapas po lapo — galan gyvenimo.

Palaidi žodžiai vejas per knygą, veja mažasias didžiosios raidės.

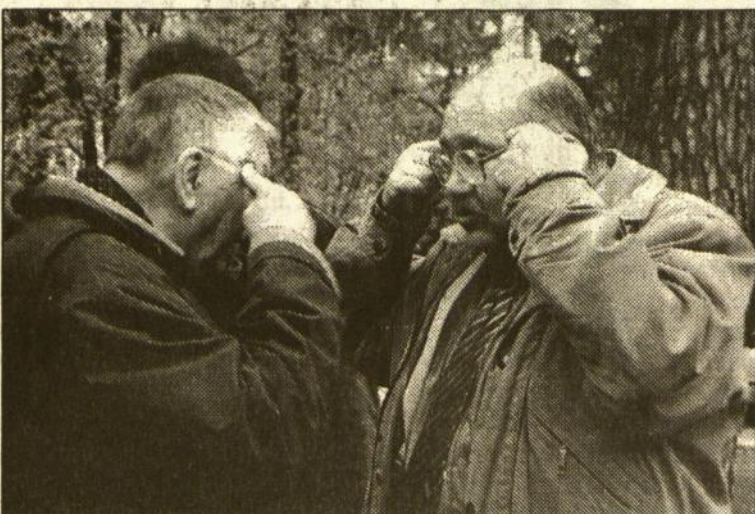
Bėki nuo žodžių — neatsisukus: tie žodžiai žvanga pikti kaip dalgiai.

Bėki, eilute, lapas po lapo, o pabėgęs — dar palūkėki.

Žodžių užvuta sustok pabėgęs — mes dar pabūsime vidury knygos.

Mes dar pabūsime vidury knygos, vidury knygos susimąstysim.

Po to pabėgsi mane palikus galan gyvenimo — nepalūkėjus.

Poetas Algimantas Baltakis (kairėje) ir muzikologas Donatas Katkus įrodo vieną kitam, kuris protingesnis...

Lyg žuvėdra palaužtais sparnais

VIRGINIJA PAPLAUSKIENĖ

Maironio lietuvių literatūros muziejuje jau antrą mėnesį veikia paroda, skirta išeivijos poeto Petro Pilkos 90-ajam gimtadieniui. Dar nuo vieno vardo nužertose užmaršties dulkės. Šio straipsnio autorė, lankydama Amerikoje, turėjo tikslą surasti ir gauti medžiagos apie šį mažai kam žinomą poetą. Sėselių, esančių Putname, dėka suradau Bostone gyvenančią poeto našlę, aplankiau ją, gavau retų vertingų eksponatų ir išgirdau įdomių autentiškų atsiminimų. Visa tai atspindi turtingą ir įvairiapusį kūrėjo gyvenimą.

Petras Pilka išleido šešias poezijos knygas ir visas 100 egz. tiražų. Jis manė, kad jo draugams ir literatūros mylėtojams pakaks, o didesnio populiarumo ir neieškojo. Jis nebuvo minios žmogus. Individualistas, estetas. Jo poezija apgaubta neoromantinės nuotaikos skraiste. Dar gyvam esant, jo knygos tapo bibliografinė retybė. Gal todėl jis Lietuvoje mažai kam lig šiol žinomas.

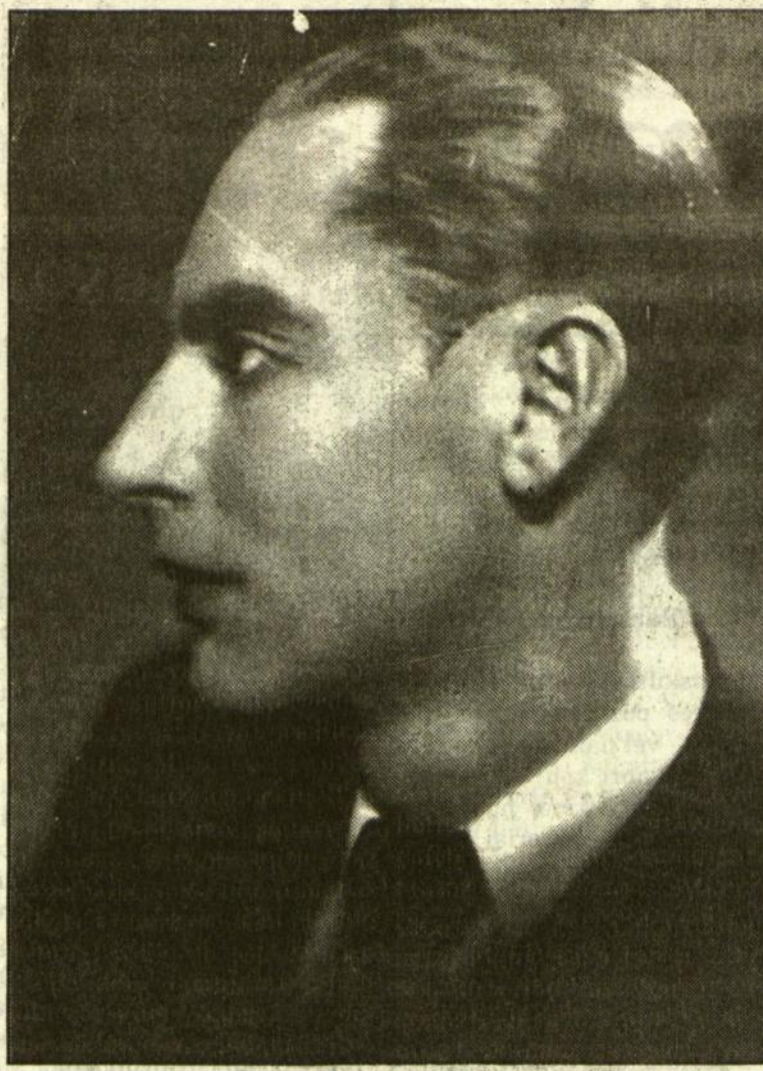
O gimė jis 1908 metais rugpjūčio 1 d. Galų viensėdyje, Balninkų valsčiuje, Ukmergės apskrityje. Mokėsi Ukmergės gimnazijoje. Čia ir pirmąsias eiles pradėjo kurti. Vėliau studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą humanitarinių mokslų fakultete Vytauto Didžiojo universitete Kaune. Bendradarbiavo *Moksleivys*, *Lietuvos žiniose*, *Kultūroje*, *Varpe* ir kt. Tarnavo Aukštojoje karo mokykloje. Budamas 26 metų, už nuoplenus Lietuvai apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordino trečiojo laipsnio medaliu. Retas kuris tokio amžiaus žmogus, susilaukęs tokio svaraivo įvertinimo.

Jis savo tėvynę mylėjo ir brangino labiau už viską. Daugel rašytojų poetų yra apdainavę Lietuvą, bet nedaugelis skiria jai knygas. P. Pilka savo ketvirtą poezijos knygą skiria tėvynei ir pavadina ją

Žalią primadona (išleista 1939 m.). Taip grakščiai jis vadiną Lietuvą. O knygos viduje išspausdinta dedikacija — „Giesmė vienai Tautai, kuri vadinasi mano Tėvyne“. Šioje knygoje jis apdainuoja tėvynę — nors ir niokotą, svetimų, karavių mindžiotą, kazokų naigomą mušamą, bet nepalūžusią, atsilaikiusią per visas negandas, atgavusią savo kalbą, išdidžią ir grakščią tėvynę — Lietuvą. Knyga įdomi dar ir tuo, kad jos gale yra Petro Pilkos straipsnis — „Duobkasiams“. Tai atsakas recenzentams, kurie rašė apie jo pirmąsias 3 knygas *Penki fragmentai* (1936), *Dienų griuviniai* (1937), *Parduotas vardas* (1939). Laimingo atsitiktinumo dėka knygos išsaugotos Maironio lietuvių literatūros muziejuje.

Straipsnis įdomus įvairiais poeto pastebėjimais. Štai ką jis rašo: „...Tulam recenzentui labai įsmigo širdin, kodėl aš išleidau 100 egz., o ne, pvz., tiek, kiek Lietuvoje gyventojų. Ir kad jūs žinotumėt, kaip jis nustebo, dargi mano knyga pamatęs provincijos knygyno vitrinėje! Vargšas, galėjo nervai neišlaikyti. ... Jūs labai pasirinkate, manydamas, kad rašytojas gali būti tik tas, kuris ištisai sėdi pas Konrodą, per penkerius metus išleidžia kokią knygę, fundija panašioms recenzentams...“. Nežinia kam jis taikė tuos žodžius. O štai kitą recenzentą Petras Pilka vadina „madoniniu poetu“ ir rašo: „Pas mus jau įprasta, kad panašūs graboriai vapalioja visokius niekus ir suvedinėja sąskaitas. Tik dėl to ir yra taip nusūsus jų spaudos žodis. Įgriso ta kiaušytė iki gyvo kaulo“.

Nuo 1940 metų Petras Pilka dirba Valstybinės leidyklos sekretoriumi Kaune. Gyvenimo audros privertė trauktis kartu su žmona Emilija ir dukra Luana į Austriją, vėliau į Vokietiją, o po to į Bostoną (JAV). Budamas Vokietijoje, išmoko stikloriaus darbo. Kai prisimena žmona Emilija: „Gyvenome ir dirbome labai sunkiai, mūsų nebombardavo, bet netikrumas, nežinia dėl rytdienos baugino. Petras mokyto rusų, vokiečių, anglų, lenkų kalbas. Jis galėjo gauti gerai apmokamą darbą, bet jis nebuvo praktikas, „prekybininkas“ — jis buvo švelnios sielos, jautrus, tikras poetas. Man tekdavo stovėti eilėse prie maisto, ir prie rūbų... Jis tarnavo UNNRA organizacijoje, įsijungė į LRD (kūrimą Vokietijoje). Iš Emilijos gavau vertingus LRD dokumentus, Petro Pilkos kruopščiai surinktus per pirmą dešimtmetį išeivijoje. Juose atsispindi draugijos veikla, rūpesčiai, problemos. Štai pirmasis iniciatyvinės grupės laiškas, rašytas poetui. Branduolį sudarė: B. Brazdžionis, S. Santvaras, Vyt. Alantas, P. Andriūšis, B. Gražulis, V. Kazokas, A. Nyka-Niliūnas. Laiškas, rašytas 1945 metais gruodžio 27 d. iš Tiubingeno: „Yra susikaupę visa eilė reikalų, kuriuos turėtų aptarti, susi-

Petras Pilka.

rinkę lietuvių rašytojai. Reikėtų atgaivinti ir pagyventi Lietuvių rašytojų draugijos veiklą, nes didesnė dalis draugijos narių yra ištremti. Vokietijoje gyvena ir didelė dalis jaunesniųjų lietuvių rašytojų, kurie dar nebuvo įsirašę draugijos nariais. Be to, susirinkę rašytojai turėtų aptarti ir pasirašyti tremtinių rašytojų petiją pasaulio rašytojams ir panagrinėti eilę kitų profesinių ir organizacinių reikalų. Iniciatorių grupė, ištysusi sąlygas, nutarė Lietuvos Rašytojų suvažiavimą šaukti Tiubingene, 1946 m. sausio 25 d.“ Čia pat prie dokumentų pridėta ir suvažiavimo dienotvarkė — paskaitas skaitytų J. Brazdžionis, S. Zobarskas, S. Yla, B. Brazdžionis. P. Andriūšis kalbės apie *Literatūros almanachą*, K. Bradūnas literatūros žurnalo klausimu.

Taip pat įdomus ir S. Santvaro laiškas, rašytas 1948 m. iš Pfullingen: „Malonus p. Pilka, gražinu Tamstos liudijimą, kurio galiojimas pratęstas iki 1951 m. birželio 1 d. Tikimasi, kad iki to laiko mūsų gyvenimas bus pagrįstas tvirtesniais dokumentais. Ta pati proga nuoširdžiai sveikinu Tamstą, sulaukusį 40 m. amžiaus. Tegu gerieji poezijos Dievai neaplenkia Jūsų namų, nežiūrint, kur Jūs tuos namus surasit ar pasistatydinsit...“ Laiške skamba viltis ir tikėjimas į geresnį rytą. O jis jiems visiems buvo juoda nežinia, didelės dury, kurias atverus, nežinojai, kas laukia.

Ši gauta archyvinė medžiaga yra originali, reta ir tapusi jau brangia mums istorija. Petro Pilkos žmona Emilija prisimena, kaip teko įsikurti Bostone: „Iškvietė mus vyro brolis Dominikas. Jis gyveno čia nuo Pirmo pasaulinio karo. Prisiglaudėm jo namuose. Čia susirinkdavo lietuviai — diskutuodavom ir svajodavom, kad netrukus grįšim į savo tėvynę. Vėliau, išgijus Brazdžioniams namus, gyvenome su jais. Išvykus jiems į Kaliforniją, nusipirkom ir mes namą. Jis buvo labai aplūžęs, apgriuves. Petras pats tvarkė, remontavo. Ir viską, ką jūs matote, yra jo rankom padaryta. Mes bendravome su S. Santvaru, F. Kirša, J. Griniūmi, A. Gustaičiu, J. Gimbutu ir kitais, — tęsia savo pasakojimą Emilija — Dažnai svajodavom, kad sugrįšim. Petras labai išgyveno išsiskyrimą su Lietuva. Anksčiau atvažiavę lietuviai neįsivaikė tokios nostalgijos ir juokdavosi iš mūsų. Prisimenu, vieną kartą bažnyčioje kažkas paklausė Petro — ką darytum, jei tau pasakytų, kad Lietuva bus rytoj laisva. Jo akys užsidedė viltimi, tartum tai būtų tiesa ir atsakė — viską mesčiau ir išeikčiau namo... Deja, taip ir nepavyko parlėkti“.

Bostone jis kartu su B. Brazdžioniu dirbo linotipininko darbą. Lietuvių Enciklopedijos leidėjas J. Kapocius nuoširdžiai dėkoja savo įžanginiame žodyje — Petru Pilka.

Už Bostono Enciklopedijos išleidimą mes turėtumėm dėkoti ir Petru Pilka — jis daug prakaito prie jos išliejo. Sunkus kasdieninis darbas, buities rūpesčiai atitraukdavo nuo kūrybos pasaulio.

Tremtyje Petras Pilka išleido dvi knygas — *Žvaigždžių ieškojimas* 1950 m. su įrašu

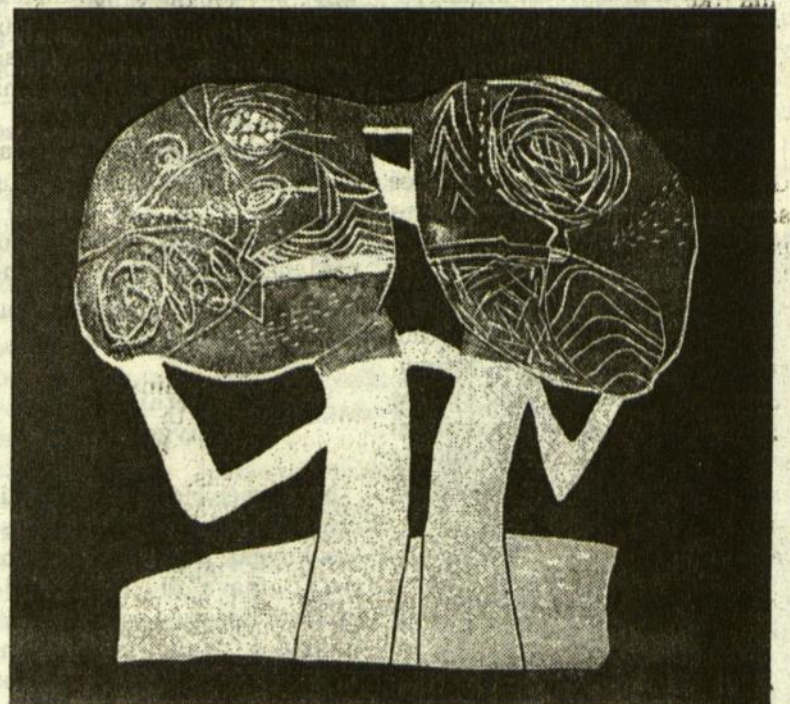
— neparduodama. Spaudė Memminger. Antra knyga buvo sukurta vaikams — *Žvirbliai inkilėnuos* 1952 m. Taip pat įrašas — Tremties leidykloje spaudė Memminger, Vokietijoje.

Vieną stipriausių tremtyje poezijos knygų laikoma P. Pilkos knyga *Žvaigždžių ieškojimas*. Tai jo tremtinio dienoraštis. Joje tėvynės ilgesys, pilkųjų tremties dienų sunkumai atvaizduoti, pasak K. Bradūno: „Grakščiu eilavimu, kalbiniu rūpestingumu“. Savo knygoje P. Pilka ieško tiesos, laisvės, humaniškumo šviečiančių žvaigždžių. Jis tikisi ir viliasi, kad kartu su savo likimo broliais ir sesėmis sugrįš ir numylėtą ir išsiilgtą tėvynę. Eilės skamba elegiškai, grakščiai.

Kiekvieni metai, praleisti tremtyje, jam buvo patvirtinimas, kad tėvynė tolsta ir pasilieka tik jo svajonėse. Jis dar labiau užsisklendė savyje, pasitraukė nuo visuomeninio gyvenimo. Jis rūpinosi šeima, dukra.

Jis, lyg žuvėdra palaužtais sparnais, negalintis pakilti į plačias erdves, palūžo... Ir nedavė mums savo kūrybos vaisių. Tremtis buvo sunki.

Klastinga liga išsivėdė ji iš gyvųjų tarpo 1977 m. rugsėjo 4 d. Palaidotas Wood Lane kapinėse, Bostone.

Grafikės Aistės Ramanauskaitės darbų paroda „Kosmoso dulkių misterija“, atidaryta galerijoje „Kauno langas“. Nuotr. Eltos

GRAFIKĖS A. RAMUNAITĖS „KOSMOSO DULKIŲ MISTERIJA“

„Kosmoso dulkių misterija“ — taip pavadinta grafikės Aistės Ramunaitės darbų paroda spalio 13 d. atidaryta meno galerijoje „Kauno langas“.

Aštuntojoje personalinėje parodoje pristatoma nauja grafikos lakštų kolekcija ir keli tapybos darbai, sukurti, skaitant mokslinę literatūrą, besidomint naujais kosmoso atradimais bei fantastika.

Šiuolaikinėje lietuvių grafikoje A. Ramunaitė išsiskiria, kaip nevengianti eksperimentų ir nuosekliai plėtojanti spalvotą spausdintą grafiką autorė. Menininkė anksti pradėjo dalyvauti įvairiose parodose Lietuvoje ir užsienio kraštuose. Tris kartus dalyvavo Talino grafikos trienalėse, tarptautinėje grafikos parodoje Danijoje, Pabaltijo grafikos bienalėje Švedijoje ir kitur.

A. Ramunaitės kūrinių turi išgijęs Mikalojaus Konstantino Ciurlionio Dailės muziejus Kaune, Lietuvos dailės muziejus Vilniuje bei privačios kolekcijos Lietuvoje, Vokietijoje, Norvegijoje, Švedijoje, Italijoje, Danijoje.

Parodos atidarymo metu vyko Raimundo Eimonto koncertas „Klausiniai II. Žemiškų signalų gravitacijos“. (Elta)

Nuo amžių lietuvių žemė

JONAS DAINAUSKAS

To krašto lietuviai ligi šiol yra išlaikę savo kalbą, seniausią Europos kalbą, savo papročius, skambias lietuviškas dainas, tautinius apdarus, senovišką architektūrą, vietovardžius. Lietuva, netekusi didelės savo žemių dalies, nerimo. Didieji Lietuvos kuni- gaikščiai — Algirdas Gediminitis ir Vytautas Didysis — kiekvieną proga išnaudodavo pareikšti savo pretenzijas į teutonų ordino užgrobtąsias žemes. 1358 m. Algirdas Gediminitis reikalavo iš ordino ne tik Nemuno žemupio, bet ir ploto ligi Alnos ir Aistmarų. Užgrobtosioms žemėms atgauti daug pastangų yra padėjęs Vytautas Didysis, kurio reikalavimai apėmė ir Karaliaučiaus miestą. Tu didelių atkaklumo Vytautas Didysis kovojė dėl Nemuno žiočių (1418-1420), keliais atvejais pabrėždamas, jog natūralios Lietuvos sienos vakaruose baigiasi tik pilnu priėjimu prie marių. Po Torno sutarties 1411 m. kilus ginčams tarp Vytauto ir kryžiuočių ordino dėl sienų, Vytautas pareiškė, kad ordino riteriai yra ateiviai ir jokių paveldėjimo teisių neturi ir

negali turėti. Ta proga Lietuvos valdovas išklė savo teises ir į Prūsų Lietuvą: „Prusen ist auch miner older Land gewesen, und ich will es anprechen bis an die Osse (Prūsų kraštas yra taip pat mano tėvų (protėvių) žemė, ir aš jos reikalauju ligi...)“. Dar ryškiau Vytautas pabrėžė, kad teutonų ordinas yra ateivių padaras, kai 1420 m. suėjo į koliziją su imperatorium Zigmantu dėl žemaičių priskyrimo vokiečių ordinui: Jeigu Jūsų karališkoji didenybė norėjo teisingai išspręsti, reikėjo gerai atminti, kad kryžiuočiai yra atėjūnai iš svetimų Vokietijos kraštų, kad jie yra užgrobę prūsų, o dabar nori ir mus iš mūsų žemės išvaryti. Patys Mažosios Lietuvos lietuviai, patekę vokiečių vergijon, atkakliai, nenuilstamai kovoję ir su vokiškąja valdžia, ir su centrine Reicho valdžia už savo tėvų kalbą, lietuviškas pamaldas bažnyčiose, mokyklas bei spaudą ir kitus savo kultūros turtus, ir socialines teises. Pirmajam pasauliniam karui pasibaigus, Mažosios Lietuvos lietuvių atsivertė — Tautinė Taryba —,

pasirėmus Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento W. Wilson 14 punktų išreikšta tautų apsisprendimo teise, 1918 m. lapkričio 30 d. deklaravo savo tvirtą valią atsiskirti nuo Vokietijos ir susijungti su Didžiąja Lietuva. Versalio traktatu tik iš dalies buvo patenkintos Mažosios Lietuvos lietuvių tautinės aspiracijos: prie Lietuvos buvo priskirta tik šiaurinė Mažosios Lietuvos sritis su Klaipėdos uostu. Tas priskyrimas buvo padarytas tokiomis sąlygomis, kurios sudarė vokiečiams galimumą palaikyti tame krašte nuolatinę įtaką. Kita Mažosios Lietuvos dalis buvo palikta ir toliau vokiečių jūne, kuris, išsigalėjus Vokietijos nacionalsocializmui, tapo dar kietesnis. Nacionalsocialistai jau žinomomis kultūringam pasauliui teroro priemonėmis suskato nepaprastu inertiškumu naikinti Mažosios Lietuvos visą, kas dar buvo likę lietuviška: mokyklas, spaudą, lietuviškas pamaldas, organizacijas, lietuviškus vietovardžius pakeisdami vokiškais. Daug lietuvių buvo suimti ir uždaryti kalėjimuose ar koncentracijos sto-

vyklose, jų tarpe trys to krašto valdžios (direktorijos) pirmininkai, kurių du buvo karežė nukankinti. Taip pat buvo kalinami, žudomi lietuviškių organizacijų ir lietuvių mažumos Vokietijoje vadovai ir eksponentai. Dar daugiau buvo ištremti į Vokietijos gilumą, atimant visą turtą. Negana to, nacionalsocialistų partijos įsakytai, vokiečių mokslininkai, falsifikuodami istorinius faktus, skelbė prūsų buvus vokiškos kilmės. Tik nacių žlugimas padarė galą vokiečių falsifikatorių pastangoms. Mes, Mažosios Lietuvos lietuvių atstovai, turėdami galvoj aukščiausią suminėtus faktus, pasirėmę Atlanto Chartos 3 str., pakartotinai pareiškiamo savo tvirtą valią atsiskirti nuo Vokietijos ir susijungti su savo tautos kamienų bendroje Lietuvos valstybėje. Mes kreipiames į demokratines pasaulio valstybių vyriausybes, prašydami: 1) paremti teisėtus ir teisingus lietuvių tautos reikalavimus ir padėti jai išsivaduoti iš naujo rytų okupanto jungo, kuris klasta ir smurtu, susitaręs su nacionalsocialistine Vokietijos vyriausybe (1939 m. rugpjūčio 23 d. ir rugsėjo 28 d. sutartis) išplėdė Lietuvos tautai jos nepriklausomybę, atstatytą di-

delėmis visos tautos pastangomis ir aukomis. 2) atskirti Mažąją Lietuvą tokiose sienose: pradedant nuo Aismarių ties Rudkalniu, toliau einant pro Sipapilį, baigiant Šventainiais ties Suvalkais, — kad ji galėtų susijungti su išlaisvintąja Didžiąja Lietuva. Mes protestuojame prieš Sovietų Rusijos pasikesinimus į Lietuvos žemes, į kurias jie jokių teisių neturi. Mes tvirtai tikime, kad demokratinė valstybių vyriausybė ir tų valstybių visuomenės parems mūsų teisingą kovą, tuo atitaisydamos tas skriaudas, kurias istorijos eigoje daug kartų teko patirti lietuvių tautai iš germanų ir slavų pusės“.

Iš esmės pirmoji buvo Amerikos Lietuvių Taryba, kuri 1945 m. rugpjūčio mėn. JAV Valstybės departamentui išklė Karaliaučiaus klausimą. 1949 m. JAV Valst. departamentui, Britanijos bei Prancūzijos užsienio reikalų ministerijoms buvo įteiktas VLIKo memorandumas dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo, drauge su aukščiausiu cituota „Fuldo deklaracija“. 1954 m. Karaliaučiaus srities reikalas JAV Valst. departamente buvo iškeltas Mažosios Lietuvos Tarybos pirmininko E. Simono. Po to tik 1972 m. t.v.

Helsinkio Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos išvakarėse VLIKo memorandumas, pasiūstame laisvojo pasaulio valstybių vyriausybėms, buvo pareiškta, kad „Sovietų Sąjungos administruojama šiaurės Rytų Prūsija sudaro lietuvių tautos patrimonijos dalį, todėl Lietuvos gyvybiniai interesai reikalauja, kad galutinės šios teritorijos likimas būtų išspręstas, atkreipiant dėmesį į jos geografinį, istorinį, etnografinį charakterį ir ekonominį reikalavimą“.

Karaliaučius, Tilžė, Įsrutis, Klaipėda plačiai žinomi miestai, kur ilgus metus klestėjo lietuviška veikla, bet visa virtinė net ir mažesnių Mažosios Lietuvos vietovių turi labai daug savo lietuviškos veiklos duomenų, daug vietos lietuviškų veikėjų. Tiesiog, be geografinės ar chronologinės eilės pasirinkimo M. L. vietovės randame:

1. Skaisgiriai (Gross Skaisgirren, o nuo 1938 m. Kreutzigen, dabar Bolšakov). Čia kunigavo M. V. Meisneris (m. 1708), lietuviškų giesmių eiluotojas, vertėjas į lietuvių kalbą. Čia taip pat kunigavo vienas iš H. Lizijaus liet. katekizmo vertimo tikrintojų ir Biblijos 1735 m. leidimo vertėjų A. F. Šimelpenigis. 1886

m. birželio mėn. „Birutės“ d-ja Zaunias seklyčioje surengė aplinkinių kaimų lietuvių susirinkimą, kuriame dalyvavo 180 žmonių. Skaisgriuose ir aplinkiniuose kaimuose tautosakininkas Y. Kalvaitis užrašė liet. liaudies dainų. Čia klebonavo kun. J. Pipiras (m. 1912). Jis Klaipėdoje leido laikraštį *Aušros žvaigždės spinduliai*. Išleido savo sudarytą giesmių rinkinį. Iš sakyklos ragino parapiečius neišsivadėti liet. kalbos. Visada prisidėdavo prie petičių vyriausybei dėl liet. kalbos pamokų grąžinimo į mokyklas. Iki 1818 m. pamaldos buvo vien tik lietuvių kalba.

2. Pilkalnis (Pillkallen, nuo 1938 Schlosberg, dabar Dobrovolsk). Lietuviškos pamaldos buvo laikomos iki 1945. Nuo 1734 m. čia kunigavo liet. kalbininkas F. V. Hakas. 1727-1733 m. jis buvo Halės un-to liet. seminaro vedėjas. 1730 m. ten išleido studentams pirmąjį spausdintą *Lietuvių-vokiečių ir vokiečių-lietuvių kalbos žodyną* su trumpa lietuvių kalbos gramatika. Remdamasis Pil. Ruigio žodynu ir Pov. Ruigio liet. k. gramatika N. G. Miltus 1800 m. parengė „Liet.-vok., ir vok.-liet. kalbų žodyną ir gramatiką.“

(Bus daugiau)

Kas ir kur?

ISPŪDŽIAI IŠ KONCERTO

Žymusis Lietuvos tenoras Virgilijus Noreika ir mūsų tarpe gyvenanti sopranas Audronė Gaiziūnienė dainavo Čikagos Jaunimo centre spalio 25 dieną. Koncertą ruošė šalpos organizacija „Saulutė“.

Virgilijus Noreika — be jokio klausimo — lengvai užburia klausytojus ne vien tik savo asmenybe, bet ir savo muzikiniais bei vaidybiniais gabumais. Tai plačių mostų, išraiškių arijų dainininkas. Tačiau jis iškyla virš tokio įvertinimo. Pavyzdžiui, jo nuostabus José arijos iš G. Bizet operos „Carmen“ atlikimas lieka atmintyje ne vien dėl įprasto patoso, bet ir dėl muzikinių frazių dėstymo bei logiško arijos kulminacinio taško išryškinimo. Be to, Noreikos aiški žodžių tarsena leido publikai suprasti, ką jis taip išgyvena. Tobula muzikos technika jis atskleidė savo meistriskumą.

V. Noreika taip pat atliko žinomą Eleasaro ariją iš operos „Žydė“ (La Juive, kompozitorius J. Halevi). Šiam klausytojui, kuris jau nuo mažens yra girdėjęs sol. Stasio Baro plokštelėje atliktą Halevi ariją, Liutauro ariją iš operos „Grazina“ (kompozitorius J. Karnavicius) buvo įdomesnė. Arijos skambėjo kaip malda, kurios dvasia V. Noreika perdavė publikai.

Šiame koncerte Audronė Gaiziūnienė prisistatė kaip santūri dainininkė, nelengvoje programoje įveikianti muzikines kliūtis. Jos atlikta arija iš operos „Tosca“ (komp. G. Puccini) paliko ryškiausią įspūdį iš visų dainuotų kūrinių. Šioje arijoje ji peržengė savo įprastą santūrumą ir ariją atliko su retu šiltumu, laisvumu, įtikinamumu. Mimi arijoje iš operos „La Bohème“ jautėme mažiau laisvumo, nors nebuvo techniško nesiklandumų.

Programoje buvo atlikti du operiniai duetai. Ryškesnį įspūdį paliko Dezdemonos ir Otello duetas iš Verdi operos „Otello“. V. Noreikos aiški tartis, ryškus muzikinių frazių dėstymas, vaidybiniai gabumai patraukė klausytoją. Tuo-

jau atsiskleidė operos tema — Otello pradžingasis nepasitikėjimas savo mylimąja ir jos ramimais. Kitas duetas buvo iš „Meilės elekso“.

Be minėtų ir kitų arijų, dainininkai atliko įvairias dainas. Virgilijus Noreika padainavo žinomą Šuberto „Serenadą“. Tai vokiečių daina arba „Lieder“, kuri kaip ir kitos „Lieder“ pasižymi ne tik solisto svarba, bet ir akompaniatoriaus inaušu. Joje akompaniatorius Povilas Jaraminas buvo ne tik lygiateisis, bet ir pats ryškus atlikėjas. V. Noreika naudoja plačius mostus, o P. Jaraminas pasitenkina smulkiais, tiksliais, kameriniais. Kadangi pati daina yra kamerinio pobūdžio, o solistas nepersilopino savo atlikimo, ryškiau atmintyje lieka Jaramino interpretacija. Jaraminas pagavo lėtą, ramią, plaukiančią dainos nuotaiką, primenantį anglo Gerald Moore akompanavimą šio amžiaus žinomiesiems solistams.

P. Jaraminas per dainos įžangą sugeba sukurti muzikinį kūrinių pasaulį. Solistams lieka tik tą pasaulį praplėsti. E. Griego dainose solistams tai labiausiai pavyko. V. Noreika atliko „Sapną“, o Audronė Gaiziūnienė „Myliu tave“. Programoje buvo taip pat atlikta keletas harmonizuotų lietuvių liaudies dainų.

Kai prieš maždaug dvidešimt metų Lietuvos solistai pradėjo lankyti Ameriką, jų programose jautėsi tam tikras rimtumas ir įdomumas. Ne vienas nuolatinis koncertų lankytojas prisimins Giedrės Kaukaitės atliktą F. Bajoro „Sakmų siuitą“ bei kitų solistų koncertus. Jei Čikagos Jaunimo centras svečiams solistams atrodė kaip koks užkampis, tai koncertui parinkti kūrinių gal ir pakenciami. Bet jei solistai pagalvotų, kad klausytojai vieną savaitgalį važiuoja klausyti Čikagos simfoninio orkestro, o kita atvyksta į Jaunimo centrą, programa galėjo būti stipresnė. Ypač, kai ji atlieka neeiliniai solistai.

Mindaugas Bielskus

Po „Saulutės“ ruošto koncerto Jaunimo centre. Iš kairės: pianistas Povilas Jaraminas, sopranas Audronė Gaiziūnienė ir tenoras Virgilijus Noreika.

Nuotr. J. Tamulaitis

PASKIRTA PREMIJA LIETUVIŠKOMS RADIO LAIDOMS

JAV LB Kultūros tarybos nutarimu sudarytoji lietuviškų radijo valandėlių vertinimo ir premijos už geriausias 1998 m. laidas skyrimo komisija, susidedanti iš pirmininko Leono Narbučio bei narių: Egilės Juodvalkės, Jūratės Janauskaitės, Danutės Bindo-

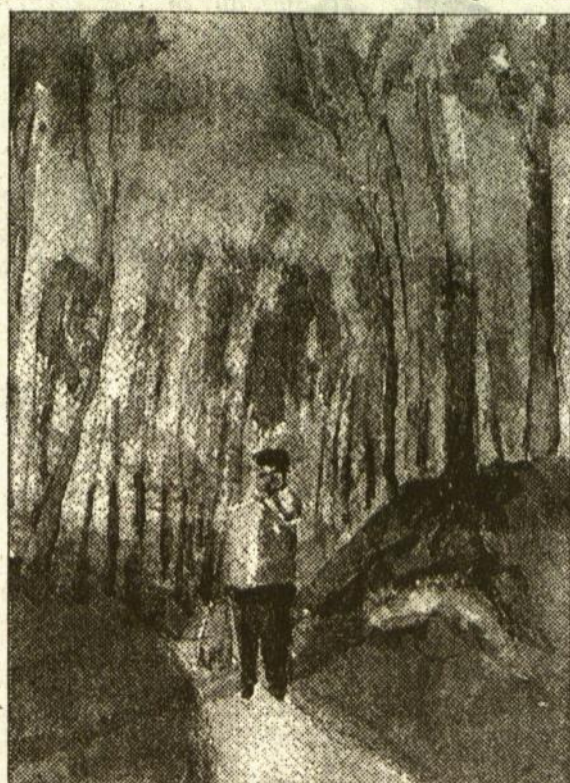
kienės, Edvardo Tuskenio, lapkričio 2 d. posėdyje nutarė premiją skirti „Margučiu II“. Radijo valandėlės vertintos pagal ankstyvesniam posėdyje tos patios komisijos nustatytus kriterijus: 1. laidų turinį (a. informaciją apie iš-eiviją; b. informaciją apie Lietuvą; c. kūrybinę dalį) ir 2. laidų perdavimą (a. kalbos kultūrą; b. pranešėjų balsus; c. laidų techninį apipavidalinimą).

Šiuo metu JAV aktyviai veikia 14 lietuviškų radijo valandėlių; svarstytos devynios, atsiuntusios savo radijo laidų įrašus vertinimui.

IVAIRIŲ TALENTŲ ŽMOGUS

Kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, yra įvairių talentų žmogus, kuris visada ieškojo kažko naujo, jei ne mintimis, tai darbais. Išleisdamas kelias studijas filosofinėmis ir tautosakinėmis temomis, jis savo ranką išbandė ir tapyboje.

Kun. V. Bagdanavičiaus 90 m. sukakties proga Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, atidaroma jo dailės darbų paroda, kurioje, ypač portretuose, jam buvo svarbu užfiksuoti asmens charakterio bruožus, per daug nesigilinant į technikos plonybes. Jo peizažai — tai savotiški vaizdiniai užrašai, padaryti įvairiomis progomis.

Kun. Vytauto Bagdanavičiaus, MIC, akvarelė „Grybautojai“, kuri su kitais kūriniiais bus eksponuojama jo 90 m. sukakties paminėti ruošiamoje parodoje Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Parodos atidarymas yra lapkričio 20 d., 7:30 val. vak. Ruošia Lietuvos rašytojų draugija ir Čiurlionio galerija.

PRISIMINTA SOL. PRUDENCIJA BIČKIENĖ

Prudencija Bičkienė-Jokubauskienė.

Spalio 30 d. Lietuvių dailės muziejaus salėje Lemonte, IL, gražiai prisiminta prieš penkerius metus Čikagoje mirusi solistė Prudencija Navickaitė-Bičkienė-Jokubauskienė. Ta patia proga įvyko ir jos monografijos sutiktuvis. Renginį ruošė Prudencijos vyras Stasys Jokubauskas ir kiti artimieji.

Nepaisant įvairių renginių, vykusių tuo pačiu metu, ir gūdaus rudens vakaro, ankstyvomis sutemomis apgaubusio gamtą, Lietuvių dailės muziejaus patalpas pripildė gausus svečių būrys. Vakara atidarė Stasys Jokubauskas, jau triu žodžiu prisiminęs Prudenciją ir prieš penkerius metus dėl jos mirties ištikusią netektį, kurią skaudžiai tebejaucia ne vien jis, bet ir lietuviškoji visuomenė.

Vakarui vadovauti pakvietė savo artimą bičiulį Aleksą Vitkų, kuris vykusiai jungė įvairius programos punktus, įpindamas ir atsiminimų apie sol. Prudenciją, ir poezijos eilučių, ir šiltų užsklandėlių. Pradžioje iš kasėtės pasigirdo dar visiems taip gerai prisimenamas solistės balsas — operų arijos, liaudies ir ne-liaudies dainų melodijos. Publika muzikinio įrašo klausėsi ne mažiau susikaupusi, kaip ir gyvos Prudencijos, kai ji dažnai pasirodydavo mūsų scenose.

Apie vos tik išspausdintą monografiją Prudencija Bičkienė pakviesta pakalbėti, prie knygos paruošimo (kaip jos redaktorė) prisidėjusi Danutė Bindokienė. Ji taip pat pabėrė prisiminimų pluoštą ir apie solistę Prudą, kurią pažinojo iš „Dainavos“ ansamblio, „Satrijos“ meno korporacijos ir ateitininkiškos veiklos.

Apie Prudencijos Bičkienės-Jokubauskienės scenos, visuomenės ir artimo meilę, jos veiklą kalbėjo JAV LB Kultūros tarybos pirm. Marija Remienė ir Socialinių reikalų tarybos pirm. Birutė Jasaitienė. Vakarą buvo jausmas, programa neištesta, niekam neprailgo, tad svečiai dar ilgai vaišinosi ir bendravo, negailėdami gražių žodžių a.a. Prudencijos vyrui Stasiui Jokubauskui, kurio pastangomis išleista monografija ir su-ruoštas šis pobūvis. Skirsty-

PUIKUS SAN FRANCISCO DEBIUTAS

Nepaprastai džiugu, kad mezosopranas Violeta Urmanavičiūtė (Urmana) savo debiutu Amerikos žemyne susilaukė vien tik nuostabos ir pelnytų komplimentų, puikių recenzijų. Violeta dainuoja Brangėnės rolę Vagnerio operoje „Tristan and Isolde“. Premjera įvyko spalio 10 d., o paskutinis pasirodymas buvo lapkričio 6 d., iš viso septyni spektakliai. Isoldos rolę atliko Londone gyvenanti sopranas Elizabeth Connell, o Tristaną dainavo vokiečių tenoras Wolfgang Schmidt.

Oakland Tribune muzikos kritikė S. von Buchau, apibūdindama premjerą, spalio 12 d. laidoje rašo, kad pagrindinis džiuginantis reiškinys kaip tik ir buvo Violetos debiutas. Ji rašo: „Urmana turi pulsuojančią garsą su turtingu vibrato, tačiau jos muzikinė linija yra pastovi ir dinaminė kontrolė tobulai tiksli“. Taip pat pastebėjo, kad, nors antro veiksmo „Budėjimo“ scenoje Brangėnė dažniausiai dainuoja užkulisėje, režisierius Michael Hampe teisingai nusprendė Violetą palikti scenoje, kad publika nepraleistų nė vieno to nepaprasto grožio balso skambesio.

Contra Costa Times recenzentė M. Tucker rašo, kad patys žavingiausi momentai operoje buvo Isoldos ir Brangėnės pokalbiai. Taip pat ji pastebi, kad Violetos JAV debiutas buvo stulbinantis, o San Francisco Chronicle muzikos kritikas J. Kosman debiutą vadina žaviu ir galingu. Jau teko girdėti ne vieno operos lankytojo nuomonę, kad Violeta užburia klausytojus ne vien aukštinu balsu, bet taip pat puikia vaidyba. Ir, pagaliau išsklausius operą, negalima nepastebėti, kaip smarkiai publika ploja, kai ateina Violetos eilė nusilenkti.

Nors pats pastatymas teigiamiau įvertintas negu tas, kurį San Francisco opera statė prieš septynerius metus, buvo rasta ir rimtesnių trūkumų. Elizabeth Connell, dainavusi Isoldą, susilaukė geriau nei patenkinamų pažymių, nors buvo paminėta, kad tylenesė vietose jos balsas tiesiog išnyksta, o vaidybai trūksta itaigos. Tenorui Wolfgang Schmidt kliuvo kur kas daugiau kritikos: nors išvaizda tiko rolę, buvo paminėta, kad jo balsas kartais panašus į žvyrą, vietose amčioja, dažnokai nepataiko į toną. Taip pat kritikai pastebėjo, kad apskritai Connell ir Schmidt

balsai tiesiog vienas kitam netinka. Orchestro dirigentas Donald Runnicles susilaukė gan gerų įvertinimų ir už muzikos didingą skambesį, ir už sugebėjimą jausti bei išlaikyti operai reikalingą tempą, dramatinę įtampą. Dramatiška ir efektinga savo paprastumu scenografija puikiai įreminė atlikėjus, o apskritos formos tamsios išblizgintos grindys atspindėjo jų atvaizdus ir išryškino veiksmą.

Violeta apgyvendinta jaukiame butelyje netoli operos rūmų ir miesto centro. Jau spėjo su San Francisco ir apylinkėmis susipažinti, lankėsi muziejuose, parkuose, žavėjosi Ramiojo vandenyno bangomis, net truputį pramoko žaisti golfą. Kai bus kelių dienų tarpas tarp spektaklių, žada važiuoti pakrante į pietus iki Los Angeles.

Vietos lietuviai turėjo progą su Violeta ir jos draugu, buvusiu Turkijos futbolo žvaigžde, Miuncheno verslininku Özcan Yildiz susitikti smagiame pobuvyje, įvykusiame dr. Alvydo Koncės namuose sekmadienį, spalio 25 d. Buvo labai malonu patirti, kad šalia žavaus balso, Violeta pasižymi tiek pat žavia asmenybe, smagiai su visais bendravo, gėrėjosi placiū miesto ir Golden Gate tilto vaizdu.

Dainininkė jau septynerius metus gyvena Miunchenė, tačiau daug keliauja, atlikdama vaidmenis įvairiose Europos operose: Vienoje, Milane, Londone, Paryžiuje. Miunchenas Violetai labai patinka, o, be to, ten gyvena jos dainavimo mokytojas, profesorius Josef Laibl. Atostogos yra retas dalykas dainininkės gyvenime. Lietuvoje paskutinį kartą lankėsi vasarą, dar žada ten nuvykti Kaledoms. Violetės tėveliai Aldona ir Algimantas Urmanavičiai bei vyresnioji sesuo Dalia Gasevičienė su šeima gyvena Marijampolėje. Kitas uždavinys — keleto dienų po viešnagės San Francisco mieste bus įrašyti Cemlinskio „Sechs Gesänge nach Gedichten Maurice Metelink“ Koelno filharmonijoje. Gruodžio mėn. laukia Fides rolę G. Meyerbeer operoje „Le Prophète“ Vienoje. Pastatymų ir koncertų programa dažnai suplanuota nuo dviejų iki penkerių metų į priekį, tai, atrodo, kad Violeta vėl Kalifornijoje sulauksime tik 2003 ar 2004 metais. San Francisco publika nekantiškai laukia kito Violetos pasirodymo operos scenoje.

Danutė Janutienė

AKADEMIJA PROF. DR. ANTANUI MACEINAI

Šį sekmadienį, lapkričio 8 d., Čikagoje, Jaunimo centre, Lietuvių fronto bičiuliai ruošia minėjimą-akademiją, skirtą prof. dr. Antanui Maceinai. Paskaitą skaitys svečias iš Montrealio, Kanados, dr. Feliksas Jucevičius, Lietuvių rašytojų draugijos pirm. Stasė Petersonienė aptaria Maceinos-Antano Jasmanto poeziją, o dr. Kazys Ambrozaitis dalinasi prisiminimais apie savo jaunystės bičiulį — A. Maceiną. Meninę dalį atlieka kanklininkė Daiva Kimtytė ir pianistas Manigirdas Motekaitis, o prieš akademiją Mišiose t. jėzuitų koplyčioje gieda. sol. Dana Stankaitytė.

damiesi iš salės, vakaronės dalyviai su savimi išsinešė naująją monografiją Prudencija Bičkienė ir malonius prisiminimus. (A.T.B.)

PAGARBA MOKYTOJAMS IR MOKYKLOMS

JAV LB Kultūros tarybos pastangomis atgaivintas ne tik pasižymėjusių kultūros darbuotojų įvertinimas, bet ir labiausiai nusipelnusio lit. mokyklos mokytojo pagerbimas.

JAV LB Švietimo taryba nusprendė, kad išskirti vieną mokytoją iš 176, šiuo metu distancijų lituanistinėse mokyklose, būtų netikslu, tad pasirinko premiją skirti lituanistinei mokyklai, šventiančiai 50 metų šėkmingo ir svarbaus darbo sukaktį. Tai Šv. Kazimiero lit. mokykla, veikianti Los Angeles, California, vadovaujama Marytės Sendanavičiūtės-Newson.

JAV LB Švietimo taryba yra dėkinga Lietuvų fondui už skiriamą premiją, o Kultūros tarybai už tokį gražų sumanymą.

„Streetdancer“ džiazų grupė, vadovaujama Kestutis Stančiauskas, lapkričio mėnesį — 7, 8, 11, 13 ir 15 d. — atliks penkis koncertus Čikagoje. Pirmasis koncertas vyks Jaunimo centre, o visi kiti — amerikiečių naktiniuose klubuose ir salėse.

AMERIKOS LIETUVIŲ TAUTINĖS SĄJUNGOS SEIMAS

Šį savaitgalį, lapkričio 6-7 d., St. Petersburg Beach, Fla., vyksta Amerikos Lietuvių tautinės sąjungos 25-asis seimas — suvažiavimas, kurio metu taip pat paminima sąjungos įsikūrimo 50 metų sukaktis. Į suvažiavimą ir šventę atvyko ir Lietuvos Tautinės sąjungos pirmininkas dr. Alvydas Bailežentis, kuris penktadienį,

lapkričio 6 d., skaitė paskaitą.

LIETUVIŲ SKAUTIJAI — JAU 80 METŲ

Lietuvių Skautų organizacijos įkūrimo, gyvavimo ir brandžios veiklos 80 metų sukaktį lapkričio 15 d. Jaunimo centre, Čikagoje, paminės ne tik skautai ir skautės, bet ir lietuvių visuomenė. Šventę ruošia Čikagos skautininkų draugovė ir specialus komiteetas.

Dalis LITHPEX XXVII filatelijos ir numizmatikos parodos rengėjų. Iš kairės: L. Volodka, parodos rengimo komiteto pirm.; J. Variakojis, filatelistų draugijos „Lietuva“ pirm.; J. Variakojienė, parodos pagalbinio komiteto pirm.; S. Balzekas muziejaus direktorius; E. Jasiūnas, eksponatų vertintojas. Nuotr. Renatos Variakojytės

FILATELIJOS PARODAI PRAĖJUS

Čikagoje, Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus patalpose, š.m. spalio 23-25 d. įvyko jau 27 (per 52 veiklos metus) filatelistų draugijos „Lietuva“ paroda. Joje dvylika filatelistų 54-se dideliuose rėmuose, talpinančiuose po 16 albuminių lapų, išstatė savo sukauptus lobius — pašto ženklų, vokų rinkinius ir istorines studijas.

Lankytojų dėmesį patraukė fil. draugijos „Lietuva“ sukaupiti ir meniškai apipavidalinti nepriklausomos Lietuvos ir Klaipėdos rinkiniai, kurie vienerių metų bėgyje bus nuvežti į Lietuvą ir įteikti, kaip draugijos dovana, atskirusiai tėvynei.

Be filatelijos dar buvo išstatytos dvi dėžės su medaliais ir viena dėžė su lietuviškąja filateliją liečiančiais leidiniais.

Oficialus parodos atidarymas įvyko šeštadienio rytą. Jam vadovavo ir trumpas kalbas lietuvių ir anglų kalbomis pasakė draugijos pirmininkas Jonas Variakojis. Žodį taip pat tarė Liudas Volodka, parodos rengimo komiteto pirmininkas. Atidarymo kaspina perkirpo ir pasveikino muziejaus direktorius Stanley Balzekas.

Parodos rodimus vertino keturi teisėjų komisija: du lietuviai ir du kitataučiai. Didžiąją premiją laimėjo latvė Vesma Grinfelds iš San Francisco, CA, už labai vertingą studiją, pateiktą 6-se rėmuose, apie Lietuvos oro pašto ženklus. Pažymėtina, kad jos 8 metų sūnus Dzintars taip pat dalyvavo parodoje su savo studija apie Vidurinės Lietuvos pašto ženklus, ir gavo sidabro premiją.

Aukso premijas gavo: Keistutis P. Devenis už 1941 m. perspausdinimus; Algirdas Ruzgas už retesnius Lietuvos oro pašto vokus, įskaitant Dariaus ir Girėno, Vaitkaus ir Graff Zeppelin.

Paauskuotą (vermeil) premiją gavo Ch. A. Schafer už 1918 m. Lenkijos pirmosios laidos studiją.

Sidabro premijomis buvo pažymėti: R. Fabijonas už Klaipėdos prancūzišką „Sėjė“ laidos pašto ženklų studiją; A. Szebel už Žalgirio mūšio pašto ženklų ir vokų bei dokumentų studiją; V. Lukoševičius už Š. Amerikos indėnų gėnčių studiją.

Bronzos premijos teko: dr. A. Grušniui už Klaipėdos pašto ženklų rinkinį; R. W. Yankowskiui už rinkinį „Atskirusi Lietuva 1989-1993 laikotarpyje“; H. Kebeikiui už atgimusių Lietuvos pašto kroniką; A. Jurkunui už Lietuvos banknotus nuo 1989 iki dabar. Labai įdomi buvo dėžė su lietuviškos filatelijos leidi-

niais. Aukso medalį pelnė V. Fugalevičiaus leidinys *Pašto antspaudai Lietuvoje* lietuvių, vokiečių ir anglų kalba. Kitą aukso medalį laimėjo E. Jasiūnas ir J. Variakojis už filatelistų draugijos *Lietuva* 50 metų veiklos sukaktuvinį leidinį. Paauskuota premija įvertintas E. Jasiūno ir J. Variakojės redaguojamas fil. draugijos žurnalas. Sidabro premijos skirtos G. Hahne, V. Fugalevičiui ir B. Fels už jų redaguojamą fil. žurnalą *Lituanica* (vokiečių kalba); B. Sriubui už labai puošnų periodinį leidinį *Kolekcija*. Bronzos premiją gavo taip pat B. Sriubas už A. Šakalio kurybos vokų ir atvirukų katalogą.

Parodos proga buvo išleistas programos leidinukas (spaudė *Draugas*) su Illinois valstijos gubernatoriaus Jim Edgar ir Čikagos mero Richard M. Daley sveikinimais bei prekybinių pagarsinimais.

Ši paroda buvo skirta trijų svarbių įvykių paminėjimui: Lietuvos himno 100 metų sukakčiai, Lietuvos nepriklausomybės 80 metų, ir Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos 75 m. Tas sukaustas draugija paminėjo, išleisdama tris specialius vokus ir vieną atviruką. Parodos salėje veikiantis JAV pašto skyrius su specialiais toms trims sukaustais skirtais antspaudais antspaudavo išsiunčiamus laiškus.

Parodos salėje pašto ženklų prekybininkai turėjo savo stalus, kur kolekcionieriai galėjo papildyti savo rinkinius trokštamais ženklais ir vokais. Filatelistų draugija taip pat turėjo savo stalą su praėjusių metų biuleteniais, proginiais vokais, medaliais.

Šeštadienio vakare muziejaus „Gintaro“ salėje vyko iškilmingas pokylis su vaišėmis, premijų bei pažymėjimų įteikimais, kalbomis. Stalai skendė gelėse, nuotaika šventiška, svečių apie 45, jų nemažą dalį buvo atvykę net iš tolimiausių valstijų. Atidaromąjį žodį tarė pirm. J. Variakojis, lietuvių ir anglų kalba supažindindamas su iš toliau atvykusiais svečiais. Parodos komiteto pirmininkas L. Volodka premijas laimėjusiems įteikė meniškias plaketes ir pažymėjimus. Kalbas pasakė rodimų įvertinimo teisėjai — Povilas Barbatavičius bei Paul A. Larsen.

Dėl parodos pasisekimo ir darnios draugijos veiklos reikiama dėkoti draugijos pirmininkui J. Variakojui, nešančiam didžiąją naštos dalį. Padėka ir jo žmogui Jūratei, besistengiančiai visokeriopai padėti. Kitą parodą numatoma surengti po dvejų metų.

Norint istoti į filatelistų draugiją, galima kreiptis šiuo adresu: 3715 W. 68th St. Chicago, IL 60629, tel. (773)585-8649.

E.J.

IVYKS RAŠYTOJŲ SAJUNGOS SUVAŽIAVIMAS

Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos posėdyje buvo nutarta šios sąjungos suvažiavimą sušaukti Vilniuje šių metų gruodžio 15 dieną.

Rašytojų sąjungos suvažiavimai rengiami kas ketveri metai. Tai svarbus, neeilinis įvykis rašytojų veikloje. Bus renkama nauja valdyba, o taip pat revizijos, etikos komisijos.

Suvažiavime bus išklaudyta dabartinio Rašytojų sąjungos pirmininko Valentino Sventicko ataskaita apie valdybos veiklą per paskutinius ketverius metus. Sąjungos valdybos sekretorius Jonas Liniauskas pasakė, kad suvažiavime taip pat aptartas ir bendradarbiavimas su išeivijoje veikiančia Rašytojų draugija bei jos valdyba. Į suvažiavimą ji kviečiama, o taip pat JAV, kitose šalyse gyvenantys išeivijos rašytojai — Lietuvos rašytojų sąjungos nariai. Jų dabar yra beveik 30.

Valdybos posėdyje taip pat kalbėta apie ryšių ir bendradarbiavimo planus su egzodo rašytojais ir jų draugija. Pirmininkas V. Sventickas valdybos nariams papasakojo apie naująją Rašytojų draugijos valdybą, supažindino su jos pirmininkės Stasės Petersonienės maloniu laišku, su draugijos naujosios valdybos veiklos kryptimi, apie kurias Rašytojų sąjunga ir jos pirmininkė informavo S. Petersonienę.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

ATVYKSTA TELŠIŲ TEATRALAI

Los Angeles Dramos sambūrio kviečiami, atvyksta teatralai iš Telšių ir šio miesto Šv. Kazimiero lietuvių parapijos salėje lapkričio 21 ir 22 d. vaidins rašt. Žemaitės komediją „Piršlybos“. Lapkričio 29 d., 3 val. p.p., Jaunimo centre, Telšių teatralai komediją parodys ir Čikagos žiūrovams.

RUOŠIAMASI PAMINĖTI TILŽES AKTO SUKAKTĮ

Lapkričio 15 d. Čikagoje, Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės salėje, bus iškilmingai paminėta Tilžės akto paskelbimo 80 metų sukaktis. Paminėjimą ruošia Mažosios Lietuvos Rezistencinis sąjūdis.

Leidiniai

DVASIOS DVYNIAI

Eseistas, Rašytojų sąjungos narys Tomas Sakalauskas išleido jau dvyliką įdomių, greitai išperkamų knygų apie žymius Lietuvos menininkus — režisierių Juozą Miltinį, dailininką Antaną Gudaitį, dainininkę Beatricę Grincevičiūtę. Kitų jo knygų skyriai atskleidžia išeivijos meno žmonių asmenybes ir kūrybos bruožus — poeto Algimanto Mackaus, Fluxus meninio judėjimo pradininko Jurgio Mačiūno, dailininkų Alberto Veščio, Viktoro Petravičiaus, Vytauto V. Jonyno. Naujaisioji — jau tryliktoji — T. Sakalauskio knyga *Ketvirtoji dimensija* — apie JAV lietuviams mažai žinomą taip pat išeivį, Paryžiuje gyvenusį skulptorių Antaną Moncij ir Sąjūdžio susikurimo išvakarėse Vilniuje mirusį, taip pat mažai žinomą, mastytoją, filosofą Justiną Mikutį.

Vilniuje, Mokytojų namuose, surengtame šios knygos pristatyme, atsakydamas į skaitytojų klausimą, kodėl į vieną didelę, 350 puslapių knygą, jis sudėję tuos du savo knygos herojus, T. Sakalauskas atsakė: „Jie buvo dvasios dvyniai. Nebodami gyvenimo smūgių, jie nepalūžo, išliko savimi, siekė ne garbės, turtų, o dvasingumo. Abu kilę iš Žemaitijos, abu kartu mokėsi Kretingos pranciškonų gimnazijoje, paskui Kauno Vytauto Didžiojo universitete, pagaliau abu buvo tremtiniai — Mončys, nenorėdamas patekti į bolševikų okupaciją, kartu su kitais pabėgėliais pasitraukė į Vakarų, o Mikutis, nepasidavęs okupantų fiziniam ir dvasiniam smurtui, buvo įkalintas Vorkutoje“.

Knygoje atskleistas šių dvasios dvynių gyvenimas ir veikla. A. Mončys, kartu su kitais Vokietijoje atsikūrusiais jaunais lietuviams pasimokęs Freiburgo taikosmokyklos dailės mokykloje, išvyko į Prancūziją, tapo skulptoriumi, o J. Mikutis, grįžęs iš tremties, vienoje Vilniaus įmonėje dirbęs liftininku, paskui paprastu pozuotoju Vilniaus dailės institute. Sukūrė sovietinei estetikai priešingą savo mokyklą. Apie jį telkėsi daug instituto studentų, jo įtakoje išaugo gabi, savitai mąstantys ir kuriantys jaunuji dailininkai. Jis taip pat kūrė, kaip ir A. Mončys, savo skulptūras, davė kriterijus. Jis

sakydavo, kad menas turi grįžti į maldą, į romantiškąjį meno supratimą. Tai knygoje pacituoti J. Mikučio mokinio dailininko A. Vaitkūno žodžiai. „Mes praregėjome: iki tol mūsų akys buvo lyg valkim aptrauktos. Mes nematėme subtilių dalykų“, — knygoje cituojami bene artimiausio Justino Mikučio mokinio, kito dailininko, Audriaus Naujokačio žodžiai.

Knygoje nušviečiami kito J. Mikučio mokinio, dabar Vilniaus Dailės akademijos rektoriaus Arvydo Šaltenio, nuopelnai, ginant J. Mikutį nuo partinių funkcionierių. Jie vis dėlto išvarė J. Mikutį iš Dailės instituto, neleido net būti pozuotoju, nes bijojo jo įtakos studentams, net apšaukė ne normaliu žmogumi. Nustatė diagnozę — šizofrenikas, keliantis pavojų aplinkiniams. Uždarė neramiųjų palatą...

Kodėl knyga vadinasi *Ketvirtoji dimensija*? Atsakymą knygoje duoda jos autorius: „Šios knygos viduryje Justinas ištaria svarbiausius žodžius: Ketvirtoji dimensija. XII a. šv. Bernardas mąstė apie keturis dieviškuosius dydžius: tris iš apčiuopiamos erdvės — ilgį, plotį, aukštį, prie kurių prisijungia mistiškas, nesuvokiamas gylys. Atsiveria metafizinė gelmė — Ketvirtoji dimensija, be kurios menas neatsitinka“.

Knygoje atskleista, kad ta nematomą gelmę — ketvirtąją dimensiją Prancūzijoje sukurtas A. Mončio skulptūroms — pradedant nuo dvasingumo dvelkiančių Kryžiaus kelio stočių Lano miesto Dievo Motinos katedroje, baigiant jo paskutinėmis skulptūromis. „Antanas tolsta nuo tikrovės pavidalų. Jis, kaip ir H. More, žengia lemtingą žingsnį nuo iliustratyvios prie savarankiškos plastikos, įtvirtina naują skulptūros ir erdvės santykio sampratą. Ieško archetipinių formų, o tai iš esmės skiria jo meną nuo graikų, romėnų ir renesanso tradicijų“, — rašoma knygoje.

Savo skulptūroms rinkdamasis akmenį, medį ar kitą medžiagą, A. Mončys geidė išlaisvinti jos gyvastį. „Medžiaga reikia duoti gyventi. Neriklia jos prievartauti. Jei taip darai, ji nukentia. Ir tu nukenti. Kai darai skulptūrą,

meilė atsiranda ir medžiagai, ir gyvenimui. Akmuo gyvas. Prieš pradėdamas darbą yra baimės, kad jo nesugadintum. Atsargiau turi prisiliesti. Su medžiaga nesipykau; aš su ja mylėjau“, — sakė skulptorius.

A. Mončiui daug kas siūlė pelningų užsakymų, jei jis prisilaikys įprastų, akademiškos reikalavimų. Bet jis atsakydavo ir laikinos garbės, ir pinigų —ėjo savo keliu.

Knygoje plačiau nagrinėjamas A. Mončio darbų ciklas *Veidai*. Knygos autorius, matęs daug šio skulptoriaus darbų, stebėjosi, kaip keitėsi, skleidėsi jo svarbiausios temos plastinės variacijos. „Kokios jos netikėtos ir savitos, naujos ir išsaugojusios archaišką savastį. Tačiau kai nuo jų nueitum, ryškiausiai prisimenu *Veidus*. Jie, nors ir tradicinių formų, bet labiausiai išsiskiria iš visų Antano darbų. Priblenda jų išraiška, bet išlieka gyva šviesa, kuri tave palietė ir pažymėjo ramybės ir susitaikymo žyme. *Veiduose* bene

įtakingiausiai pulsuoja ketvirtoji dimensija ir atsiveria „dieviškoji Apvaizda“, — rašo autorius savo knygoje.

Sunku apsaityti kitus A. Mončio darbus. Gražiai, skoningai leidyklos „Tyto Alba“ išleistoje knygoje yra daug įspūdingų A. Mončio darbų reprodukcijų, kaip ir jo dvasios brolio J. Mikučio nuotraukų, taip pat jo mokinių — dailininkų nutapytų, grafikos ląskose įamžinto šio mastytojo portretų.

J. Mikutis mirė jo išpranášauto Lietuvos Atgimimo, Sąjūdžio įsikūrimo, išvakarėse. A. Mončys mirė 1993 m. Paryžiuje, toli nuo pasilgtos tėvynės. Gimtosios Žemaitijos krašte — Palangoje baigiamas įrengti A. Mončio muziejus, kuriame bus įtevyne grįžusių jo darbų ekspozicijos. Ateinančią vasarą muziejų jau bus galima lankyti. Eina kalba apie mastytojo J. Mikučio filosofinių darbų, raštų knygos išleidimą. Talento žymę turintys darbai nedingsta.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

NAUJAS MOKSLINIS ŽURNALAS

Spalio 16 d., Kauno Technologijos universiteto aulėje pristatytas naujas mokslinis žurnalas „Humanistica“. „Humanistica“ — Kauno technologijos universiteto, Lietuvos filosofijos ir sociologijos instituto, Kauno medicinos ir Lietuvos žemės ūkio universitetų bendradarbiavimo rezultatas. Žurnale bus spausdinami straipsniai, skirti filosofijos, istorijos, kultūros, filologijos problemoms. Leidinyje bus pateikiama humanitarinių, mokslų specialistų mokslinės veiklos Lietuvoje ir užsienyje panorama.

Žurnalas „Humanistica“ bus leidžiamas du-tris kartus per metus. Ateityje ji numatoma leisti ir anglų kalba. Periodiniame leidinyje taip pat bus skelbiamos knygų recenzijos, mokslinių konferencijų, simpoziumų bei seminarų apžvalgos, informacija apie planuojamus renginius. Naujas žurnalas turėtų skatinti doktorantų, kitų jaunų talentų kūrybiškumą.

Vyriausioji leidinio redaktorė — KTU Humanitarinių mokslų instituto direktorė doc. Bronė Leskauskaitė. Žurnalą leidžia KTU leidykla „Technologija“. (Elta)

sakus mūsų valstybės istorijoje.

Knyga išleido Šiaulių universiteto leidykla. Nors tiražas tikrai mažas, tačiau, kaip sakė autorius doc. Jonas Sireika, pakartoti leidimą visai nebus sunku, jeigu tik atsirastų poreikis. Knyga turėtų sudominti tiek dabartinių Lietuvos savivaldybių darbuotojus, tiek istorikus, tiek ir buvusių prieškarinio laikų Lietuvos savivaldybinių artimuosius. (Elta)

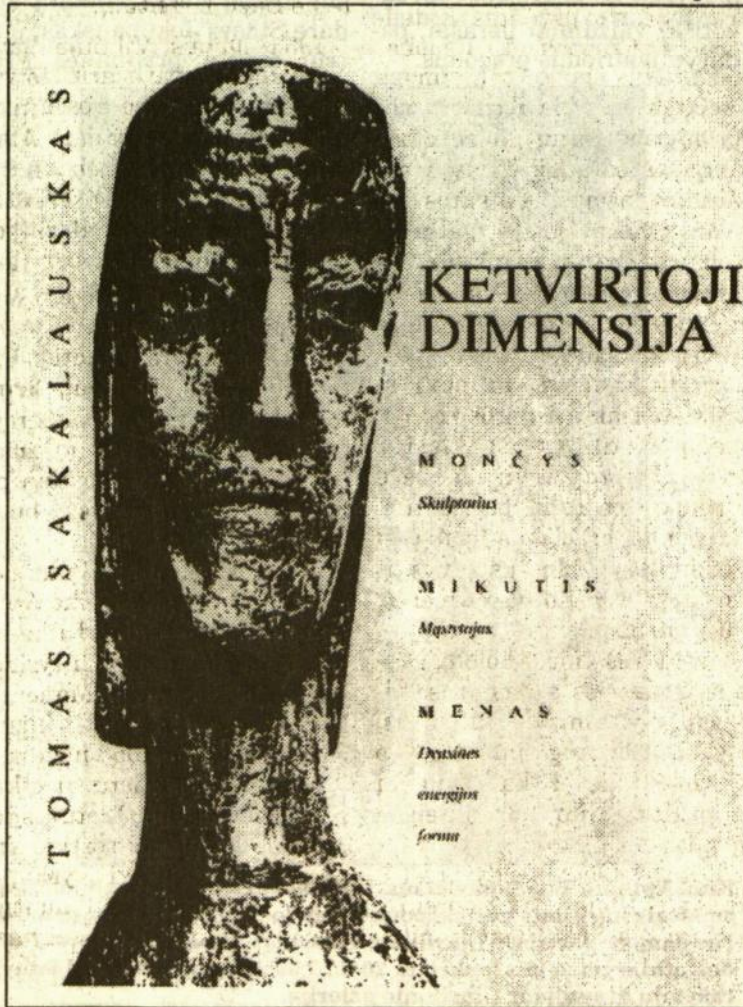
Prudencija Bičkienė

Prudencija Bičkienė. Paruošė Danutė Petrauskaitė; leidykla finansavo Stasys Jokubauskas; viršelis Petro V. Jokubausko. Spausdino „Draugas“ spaustuvė Čikagoje, 1998 m.

Tai nedidelės apimties, vos 67 psl. knygėlė, tačiau gan išsamiai apibūdinanti šios išskirtinės lietuviškos solistės gyvenimo bei sceninės veiklos bruožus — nuo vaikystės Šiaulių apskrityje Lydeikių kaime, kur ji pasaulį pirmą kartą išvydo kaip Valerijos ir Kazimiero Navickų vyriausiosios dukra Prudencija (šeimoje buvo dar dukra Natalija ir sūnus Leonas), mokslo, jaunystės, nenugalimos meilės dainai ir scenai, iki mirties Čikagoje 1993 m.

Chronologine tvarka knygoje paminėtos Prudencijos kilimas dainos meno laiptais — į pačias aukštybes (daug gyvenimo akimirkų galima matyti nuotraukose), sutinkami ir žmonės, kurie jai turėjo įtakos ar padėjo tuo keliu žengti. Pabaigoje išvardinti Prudencijos Bičkienės sukurti vaidmenys bei atliktieji koncertinių repertuarų kūriniai, tiek lietuvių, tiek užsienio kompozitorių.

Vis tik ši nedidelė monografija turi išliekamosios vertės ir yra gražus įnašas į lietuvių tautos muzikos istoriją.

JAU BIBLIOGRAFINĖ RETENYBĖ

Vos pasirodžiusią knygą *Lietuvos savivaldybės ir savivaldybininkai. 1918-1931* galima iš karto vadinti bibliografinė retenybė. Mat, šios knygos tiražas — tik 350 egzempliorių.

Tai — pirmoji mokslininko parašyta Lietuvos savivaldybių istorija. Knygos autorius — istorikas, Šiaulių universiteto docentas Jonas Sireika siekė ištirti vietos savivaldos kūrimosi istorines sąlygas, Lietuvos piliečių ir vyriausybės vaidmenį šiame procese, vidines ir išorines kliūtis. Labai svarbu buvo autoriui, pasak jo paties, atskleisti partijų politiką ir vaidmenį rinkimų kampanijose, analizuoti savivaldybių santykius su šalies valdžia įvairiais nagrinėjamo laikotarpio tarpsniais. Pristatomi knygoje ir prieškarinio laikų Lietuvos savivaldos veikėjai, palikę ryškiausius pėd-